

Antikomunizmus II. – Maďarsko 1956

Mikuláš Hučko

27. augusta 2019 ✚ Cirkev ✚ Revolúcia a kontrarevolúcia

Maďarská kontrarevolúcia 1956 - Žiť v nevoli alebo v slobode?

Maďarské udalosti v roku 1956 mnohí označujú za začiatok konca komunizmu. Komunizmu, ktorý bol vnútený národom strednej a východnej Európy.

V Maďarsku v prvých slobodných voľbách po skončení druhej svetovej vojny, v novembri 1945, komunisti dostali 17% hlasov. Napriek tomuto pomerne skromnému výsledku získali (vďaka nátlaku sovietskeho vojenského velenia) štyri ministerské kreslá, medzi nimi ministerstvo vnútra. Akonáhle komunisti získali tento kľúčový rezort, dôsledky nenechali na seba dlho čakať. **Nasledovalo zatýkanie a rozsudky smrti nad vodcami nekomunistických strán**, potom v auguste 1947 nové voľby, v ktorých komunisti si iba symbolicky prilepšili (21,5%), pretože 60,2% získala tzv. veľká koalícia. Pre komunistov to však nebol problém: v novembri jednoducho rozpustili opozičné strany, pohltili sociálnu demokraciu a stali sa „vedúcou silou“.

15. augusta 1949 bola vyhlásená Maďarská ľudová republika a jej ústava, prijatá 20. augusta, bola zostavená podľa ústavy Sovietskeho zväzu z roku 1936. Vodcom Maďarskej ľudovej republiky sa stal Mátyás Rákosi, Stalinov obľúbenec, ktorý 7. novembra 1940 mohol stáť pri Stalinovi pri vojenskej prehliadke na Červenom námestí. Po vzore Stalina aj on začal okolo seba budovať kult osobnosti, nechával sa titulovať ako „Najmúdrejší vodca národa“, alebo „Stalinov najlepší žiak“. **V čase jeho vládnutia bolo popravených 2000 ľudí, 40 000 bolo zatvorených a 13 000 obyvateľov (2500 rodín) vysťahovali z Budapešti. V rokoch 1950-1953 bolo súdených 1 milión ľudí, z ktorých každý druhý bol aj odsúdený.** 300 000 ľudí bolo presídlených, najmä bývalých statkárov, kňazov, továrnikov, dôstojníkov, štátnych úradníkov a inteligencie. Všetci museli pracovať v neľudských podmienkach.

Niet sa čo čudovať, že režim strachu sa netešil veľkej obľube. Nielen „fašistov“ či „buržujov“. Prišiel však marec 1953, zomrel „milovaný“ súdruh Stalin a veci sa začali meniť. Nastúpil usmievavý Nikita Chruščov, ktorý vzbudzoval nádeje na zmenu.

Novým **ministerským predsedom Maďarska sa stal Imre Nagy**. Jeho prvým krokom bolo vyhlásenie amnestie, v októbri zlikvidoval internačné tábory, oklieštil autonómiu tajnej polície AVH, začal podporovať ľahký priemysel, platy sa začali zvyšovať a ceny znižovať. Ľudia začali veriť, že sa situácia môže zmeniť k lepšiemu.

Stalinista Mátyás Rákosi sa však nevzdával a intrigami dosiahol, že **Imre Nagy bol v marci 1955 odvolaný z funkcie** a vylúčený zo strany.

Krátko po tom, ako Chruščov na XX. zjazde KSSZ spôsobil šok, keď odhalil Stalinove zločiny a vystúpil proti kultu osobnosti, bol Rákosi v júli 1956 na vyšší sovietsky rozkaz odvolaný zo všetkých svojich straníckych

funkcií (oficiálne „zo zdravotných dôvodov“) a následne poslaný do Sovietskeho zväzu na „liečenie“, odkiaľ sa už nikdy nevrátil.

Rákosiho rezignácia prispela k otvorenejšej verejnej diskusii, aktivite študentov, spisovateľov a žurnalistov. Vo verejných fórach s tisíckami zúčastnenými sa otvorene diskutovalo o slobodnom Maďarsku.

Sprvu násilne potlačené povstanie robotníkov v poľskom meste Poznaň v júni 1956 však nakoniec viedlo k zmenám komunistického vedenia a k uvoľneniu útlaku v Poľsku. Správy o týchto ústupkoch a úspechoch Poliakov **posilnili nádeje Maďarov na podobné zmeny**. Začali požadovať návrat Imreho Nagya. Povstanie vypuklo 23. októbra, keď pokojná demonštrácia takmer dvestotisíc ľudí ako výraz solidarity s Poľskou revoltou v Poznani, prerástla do spontánneho výbuchu odporu obyvateľstva proti komunistickému režimu.

Zdroj: wikipedia.com

Ľudia požadovali slobodné voľby, skandovali heslá „*Maďari, podťe s nami!*“, „*Imreho Nagya do vlády, Rákosiho do Dunaja!*“ a „*Rusi, tiahnite domov!*“, zvalili obrovskú šesťtonovú Stalinovu sochu pri Mestskom parku. Keďže pri tom všetkom mali aj zmysel pre humor, z pomníka ponechali iba čižmy. Potom vyrazili k rozhlasu. Zhruba v rovnakej chvíli sa časť študentov neúspešne pokúšala dostať do budovy rozhlasu a nechať odvysielať svoje požiadavky, takzvaných šesťnásť bodov. Večer v rádiu prehovoril tajomník Maďarskej strany pracujúcich – Ernő Gerő, ktorý **označil demonštrantov za nepriateľov národa a nazval ich šovinistami, nacionalistami, antisemitmi a fašistami**. (Komunisti a ich dedičia svojich oponentov veľmi radi častujú takýmito a podobnými menami.) Krátko nato padli prvé výstrely, niektorí demonštranti sa zmocnili zbraní a došlo k prvej prestrelke. Na zem padali prvé obete boja za slobodu. Správa o tom sa rýchlo rozšírila a verejné protesty sa preniesli z Budapešti na celé Maďarsko.

31. októbra bol **vyslobodený z väzenia kardinál József Mindszenty**, prímas Maďarska, ktorého Rákosi dal uväzniť v roku 1948. Kardinál Mindszenty predniesol v parlamente pamätný prejav na obranu slobody, ktorý prenášal rozhlas do celej krajiny.

Talianske komunistické noviny Unitá o ňom vtedy napísali, že nie je to nijaký hrdina, ale **človek, ktorého vraj oklamala Amerika**. Oklamala Amerika? Dezinformačný aparát riadený z Moskvy bežal na plné obrátky. Mindszenty ešte ako mladý kňaz bol zatknutý kvôli svojej opozícii voči komunistickému režimu Bélu Kúna v rokoch 1918-1920. Azda aj vtedy ho oklamala Amerika? V roku 1944, tesne po svojom menovaní za biskupa v roku 1944 bol znova zatknutý, tentokrát nacistickým režimom Strany šípových krížov (nylašovci) za to, že sa postavil proti deportáciám Židov, pomáhal ukrývať prenasledovaných a že

bránil slobodu náboženstva.

Po skončení Druhej svetovej vojny sa stal národným hrdinom a pápež Pius XII ho menoval prímasom Maďarska. Ako prímás sa nebál postaviť proti krvavému Rákosiho režimu. Po ohováračskej kampani, do ktorej sa zapojili **všetky komunistické strany Západu**, bol v roku 1948 odsúdený za údajnú protištátnu špionáž, vlastizradu a protivládne sprisahanie na doživotie.

Pápež Pius XII. na tieto udalosti reagoval tromi krátkymi encyklikami. Prvá z nich, *Luctuosissimi Eventus*, ktorá vyšla len pár dní po začatí protestov, vyzývala k prejavom solidarity a modlitbám smerovaným smerom k Maďarsku. **Podľa neho sa osud obyvateľov Maďarska dotýka všetkých, ktorí si ctia práva civilizovaného sveta, ľudskú dôstojnosť a slobodu národov a jednotlivcov.** Druhá z nich, *Laetamur admodum*, bola vydaná len o štyri dni neskôr. V nej vyjadruje radosť nad prepustením a očistením mena kardinála Józsefa Mindszentyho a v Poľsku kardinála Stefana Wyszyńského, ako aj nádej o nastolenie spravodlivosti v krajine a to pomocou dialógu a pochopenia. Tým poukazuje aj na fakt, že vojna neprináša žiadne výhody, iba nešťastia a katastrofy, čo by mali mať lídri národov neustále na pamäti.

Na rozkaz sovietskeho ministra obrany vstúpili 24. októbra od druhej hodiny rannej sovietske vojská do ulíc Budapešti. Dlhé rady tankov prechádzali mestom a strieľali do všetkého, čo bolo osvetlené. Došlo k prvým bojom medzi maďarskými povstalcami a sovietskymi okupantmi, ktorých podporovala tajná polícia ÁVH. Maďari sa proti po zuby vyzbrojeným vojakom odhodlane bránili, mladí robotníci a študenti sa chopili zbrane a ponechaní sami na seba a opustení slobodným svetom, bojovali v nerovnom zápase pri obrane svojej nezávislosti.

Pax sovietica nad Dunajom

Hlavné mesto Maďarska ostreľovali kanóny a kaťuše a na štvrté, ktoré stavali nasilnejší odpor, padali bomby. Zahynulo asi tri tisíc povstalcov, takže hlásateľ moskovského rádia mohol na konci povedať: *Na uliciach a námestiach Budapešti panuje mier.*

Odpor však pokračoval, organizovali sa štrajky a demonštrácie, na vidieku ešte pár skupín kládlo odpor do jari 1957. Vláda teroru ho nakoniec zlomila. Viac ako stotisíc Maďarov – nepočítavajúc do toho členov ich rodín – bolo vystavených rôznym typom represíí, viac ako tridsiatpäť tisíc zatknutých, dvadsaťdva tisíc odsúdených, bolo vynesených **niekoľko stoviek trestov smrti** a pätnásť tisíc sústredených v špeciálnych táboroch.

Premiér Imre Nagy, minister obrany generál Pál Maléter, Miklós Gimes a József Szilágy boli obesení 16. júna 1958 a ich telá pochované na kraji cintorína medzi hroby kriminálnikov.

Všetci velitelia ozbrojených síl, ktorí sa postavili Sovietom na odpor, boli potrestaní smrťou. Peter Mansfeld ešte nemal 18 rokov, keď bol uznaný vinným z účasti na „ozbrojenom sprisahaní“ a trest bol vykonaný tri dni po jeho osemnástich narodeninách. Obvinení pred súdmi – zastupujúci rôzne sociálne skupiny – boli odsúdení na najvyššie tresty, ktoré mali slúžiť na zastrašenie národa.

A komunistické strany na celom svete tomu s nadšením tleskali.

Vyššie dvestotísíc Maďarov emigrovalo. Pre desaťmiliónový národ to bola obrovská strata. Samotní Maďari pripúšťajú, že po potlačení povstania sovietskymi tankami v roku 1956 sa komunistom podarilo krajinu upokojiť na niekoľko desaťročí. Zvolená taktika bola jednoduchá: každý, kto sa angažoval v roku 1956, mohol očakávať pomstu, iba pasívni ľudia sa nemuseli báť. Väčšina bola odmeňovaná za svoje mlčanie, ochotu zabudnúť a ustúpčivosť, najprv tým, že ich nechali na pokoji a neskôr im dali perspektívu skromného blahobytu..

Revolta bola potlačená, ale zostáva balvanom ťažiacim svedomie ľavice.

Posledná z encyklik Pia XII., *Datis nuperrime*, vydaná po potlačení revolúcie, bola len **výkrikom do tmy a snahou o odsúdenie krvavého potlačenia**. Podobne reagoval aj v rozhlasovom prejave o niekoľko dní neskôr, keď odsúdil hlavne nečinnosť západných krajín.

V reakcii na tieto udalosti osobnosťou roka vyhlásanou americkým spravodajským týždníkom Time za rok 1956 boli vyhlásení „**Maďarskí bojovníci za slobodu**“.

Títo bojovníci však vo svete médií rýchlo upadli do zabudnutia, pretože za osobnosť roka 1957 bol vyhlásený **Nikita Sergejevič Chruščov**, ktorý túto revolúciu dal krvavo potlačiť!

Gulášový komunizmus

Maďarská spoločnosť si vybrala „kolektívnu amnéziu“. Teror bol taký silný, že povstanie z roku 1956 Maďari radšej vymazali zo svojej pamäte a ani doma o ňom nehovorili. Zavládlo hlboké mlčanie o nedávnych časoch, keď kamenné múry boli pokryté nápismi: *Rusi chodte domov!*, a na uliciach Budapešti sa recitovala *Pieseň národa* Sándora Petőfiho:

Hor' sa, Maďar, vlast' velí ti!

Tu čas teraz abo nikdy!

Povedzte, či rabstvo chcete,

či si voľnosť vyberiete?

Režimu sa podarilo podriaďiť si aj Katolícku cirkev. Po smrti nezlomného primasa, kardinála Józsefa Mindszentyho, sa jeho nástupcom stal povoľný László Lékai. Nezdolní Maďari preto vo svojej Cirkvi nenachádzali podporu.

Posledná poprava za účasť na povstaní bola vykonaná v roku 1961. Potom János Kádár nastolil režim nazvaný „gulášový komunizmus“. Nový hospodársky mechanizmus prijatý v polovici šesťdesiatych rokov zaviedol určitú nezávislosť podnikov, malé prvky trhového hospodárstva. To všetko viedlo k vyššej životnej úrovni a v obchodoch bolo pomerne dosť tovaru.

Krv vyliata nadarmo?

Napriek pokusom minimalizovať maďarské povstanie, maďarská krv nebola vyliata nadarmo: revolúcia na jeseň 1956 spôsobila štiepenie v západných komunistických stranách. Udalosti znamenali bod obratu u mnohých európskych politikov, pretože strhli masku totalitárnej diktatúry.

Mnohí si začali uvedomovať nezlučiteľnosť marxizmu, reálneho socializmu a demokracie. Samotní západní komunisti sa postupne začali dištancovať, nie však od marxizmu ako takého, iba od jeho stalinsko-

brežnevovskej verzii, ktorá bola na prvý pohľad odpudzujúca, aby uprednostnili iný, prítlačivejší imidž.

Giorgio Napolitano, člen Talianskej komunistickej strany od roku 1945, v roku 1956 s uspokojením vyhlásil: „Sovietska intervencia zabránila chaosu a víťazstvu kontrarevolúcie a zachránila mier vo svete“. V roku 2016, **už ako prezident Talianskej republiky**, sa v Budapešti „s pokojom Angličana“ zúčastnil osláv 60. výročia revolúcie!

Komunizmus dnes žije ďalej v mutáciách frankfurtskej školy či v tzv. teológii oslobodenia. Komunizmus triedneho boja dnes neúnavne vyhľadáva „nový proletariát“ a cez rôzne „utláčané menšiny“ sa prediera k moci. Komunistická ideológia sa jednoducho transformovala na moderný ľavicový liberalizmus.

Ako píše Vladimír Palko v knihe *Levy prichádzajú*: „Nikto netvrdí, že každý liberál dnešných čias je zakukleným komunistom. **Pravdou však je, že mnoho dnešných revolučných názorov, ktoré sa považujú za víťazstvo pokroku a modernity, má svoj marxistický, komunistický pôvod.**“

Dnes pribúda prípadov, tentoraz na Západe, keď sú perzekvovaní ľudia, ktorí nesúhlasia s ľavicovým liberalizmom.

Počas prejavu pri príležitosti 61. výročia vypuknutia revolúcie proti diktatúre a sovietskej okupácii predseda maďarskej vlády Viktor Orbán zdôraznil, že *„Ľudia zo Západu síce obdivovali maďarskú revolúciu z roku 1956, no nechápali ju. Nechápali, prečo sme bojovali proti takej presile, ktorú sme z ľudského hľadiska sotva mohli premôcť. Nechápali, že sme boli pripravení bojovať až do konca. Západ vtedy Maďarov nechápal, podobne ako ich dnes nechápe Brusel. Kým komunisti sa snažili urobiť z Maďarov „homo sovieticus“, silám globalizácie ide o „homo brusselicus“.*

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/antikomunizmus-i-madarsko-1956/>